

**แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนตลาดเทศบาลตำบลหล่มเก่า
อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์**
**The Conservation and Development Guideline of Lomkao Market
Community, Lomkao District, Phetchabun Province**

กิตติกุล บุญเปลี่ยน* ศิตลา กลิ่นรอด ณัฐพงษ์ ประดิษฐ์ธรรม***
และ ณัฐกรฤกษ์ สุภกรพินธคุปต์******
Gittigul Boonplien*, Sritala Klinrod, Nattapong Pradisthum***
and Nattakrist Supakornpinthakoopt******

Received : October 1, 2019

Revised : March 5, 2020

Accepted : March 7, 2020

บทคัดย่อ

ชุมชนตลาดเทศบาลตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นย่านเก่าแก่ที่ยังคงเป็นศูนย์กลางของเมืองหล่มเก่า มีเอกลักษณ์ของตนเองที่สืบทอดผ่านกายภาพของเมืองที่มีอายุมากกว่า 100 ปี และสืบทอดวัฒนธรรมและประเพณีของชาติพันธุ์ชาวไทยหล่มเก่าไว้ จากการสำรวจพบกลุ่มเรือนแถวไม้ที่มีความสมบูรณ์ของลักษณะเรือนค้าขายและเป็นโครงสร้างไม้ระบบเสาคานหรือใกล้เคียงมากที่สุดกับรูปแบบดั้งเดิมตั้งแต่ก่อตั้งถิ่นฐานตามประวัติศาสตร์ และแสดงเอกลักษณ์เรือนค้าขายที่ควรแก่การอนุรักษ์เพื่อสืบทอดเรื่องราวของหล่มเก่า รวมทั้งหมด 122 หลัง ประกอบด้วย ห้องแถวไม้ชั้นเดียวที่สมบูรณ์ 28 หลัง และเรือนแถวไม้สองชั้นที่สมบูรณ์ 94 หลัง ด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมระหว่างชาวชุมชนที่เป็นพื้นที่ศึกษากับภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง จนได้ข้อมูลด้านแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชน ประกอบด้วย 1. การพัฒนาชุมชนให้เป็นย่านการค้าเก่าแก่ที่ควรได้รับการอนุรักษ์ปรับปรุงอาคารและภูมิทัศน์ตลอดแนวสองฝั่งถนนให้ใช้งานได้เต็มประสิทธิภาพ 2. ถนนสายหลักและแยกหลักของชุมชนที่เป็นพื้นที่จัดกิจกรรมและงานประเพณีต่างๆ ควรปรับปรุงทางเดินเท้าให้มีความต่อเนื่อง เชื่อมต่อกันทั้งระดับและความกว้าง มีความปลอดภัยและใช้งานง่ายขึ้น 3. พื้นที่โล่งหรือพื้นที่สาธารณะที่ชาวหล่มเก่าเข้าถึงและใช้พื้นที่ด้วยความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน ควรมีความปลอดภัยด้านการจัดการพื้นที่และการใช้งานที่เท่าเทียมกัน และ 4. อาคารศูนย์บริการนักท่องเที่ยวหล่มเก่าและลานหน้าอาคารควรมีไว้สำหรับทำกิจกรรมค้าขาย ประชาสัมพันธ์หรือกิจกรรมที่มีส่วนร่วมกับชาวหล่มเก่า และเป็นพื้นที่ศูนย์รวมเรื่องราวในอดีตพร้อมทั้งเชื่อมโยงการใช้งานพื้นที่ในปัจจุบันให้นักท่องเที่ยวและคนในชุมชนเองได้ตระหนักรู้ถึงคุณค่าและเอกลักษณ์ของชุมชนตลาดเทศบาลหล่มเก่า

นอกจากนี้ยังพบว่า ลักษณะทางสถาปัตยกรรมอาคารบ้านเรือนในชุมชนตลาดเทศบาลตำบลหล่มเก่า ควรได้รับการปรับปรุงหรือออกแบบให้มีความสอดคล้องกับลักษณะดั้งเดิมให้มากที่สุด ทั้งองค์ประกอบอาคาร ขนาดและ

*, **, *** **** อาจารย์ประจำสาขาสถาปัตยกรรมภายใน คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ปทุมธานี 12110
*, **, *** **** Interior Architecture, Faculty of Architecture, Rajamangala University of Technology Thanyaburi, Pathum
Thani 12110 Thailand

Corresponding author E-mail: gittigul_b@exchange.rmutt.ac.th*

สัดส่วน ต้องคำนึงถึงความปลอดภัย แสงสว่างที่เหมาะสม การระบายอากาศที่ดี และการป้องกันอัคคีภัย ซึ่งควรควบคุมความสูงของอาคารให้เท่ากับย่านเก่าทั้งบริเวณ อ้างอิงความสูงจากเรือนแถวไม้สองชั้น ไม่ควรเกิน 8 เมตร และความสูงจากอาคารพาณิชย์สามชั้นของกรมตำรวจ ไม่ควรเกิน 15 เมตร แม้แต่การปรับปรุงหรือสร้างอาคารใหม่ต้องคำนึงถึงบริบทของย่านการค้าเก่าแก่ของหล่มเก่าด้วย ทั้งนี้ ต้องเกิดจากกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเพื่อสร้างความตระหนักรู้และสร้างความเป็นเอกภาพในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนของตนเอง

Abstract

Lomkao Market Community, Lomkao District, Phetchabun Province is an old community that still remains as the center of Lomkao. Its identity of Thai Lom Ethnic group has been transferred physically, culturally, and traditionally for over a hundred years to our generation. From the survey, rows of 122 wooden houses are found in complete patterns of shophouses. These houses were built in a wooden structure style with pillars and beams that mostly resemble the traditional and former style of the historical settlement, which are worth conserving for the succession of Lom Kao's story line. The 122 houses consist of 28 complete single-story wooden rowhouses and 94 complete 2-story wooden rowhouses. The participatory research method was conducted with the community people and the relevant network to find the guidelines for conservation and community development, as follows: 1) The community should be developed as an old commercial area, and the buildings and landscapes along the roadsides should be conserved and renovated for the greatest usage efficiency. 2) The community's main road and intersection should be used for community activities and festive events while pedestrian paths should be all connected, adequately leveled, safe and easy to use. 3) The open space or public areas where Lom Kao people have access to and use with the sense of shared ownership should be safe in terms of impartial management and usage for all. 4) The Lom Kao Visitor Center and its front part should be the center of trading activities, public relations or activities that involve Lom Kao people. This can be the center of the past stories as well as a place that allows tourists and community people to realize the value and identity of Lom Kao Municipality Market community.

In addition, the architectural features of shophouses in Lom Kao Municipal Market should be renovated or redesigned to be mostly in accordance with the original characteristics both in terms of the building elements, size and proportion, safety, suitable lighting, good ventilation, and fire protection. The height of 2-story buildings should be limited to equal the height of the old zone, i.e., not exceeding 8 meters; while the height of 3-story buildings should not exceed 15 meters or equal to the Treasury Department building. Moreover, the renovations or new buildings construction must take into account the context of the old market district of Lom Kao. This should be based on the process of participation with local people in the community in order to raise awareness and create unity in the conservation and development of one's own community.

คำสำคัญ: การอนุรักษ์และพัฒนา กระบวนการมีส่วนร่วม ชุมชนตลาดเทศบาลตำบลหล่มเก่า

Keywords: Conservation and development, Participation process, Lomkao Market Community

บทนำ

ชุมชนตลาดเทศบาลตำบลหล่มเก่าตั้งอยู่ในอำเภอหล่มเก่า ทิศเหนือด้านบนสุดของจังหวัดเพชรบูรณ์ ติดกับอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย เป็นย่านการค้าและศูนย์กลางชุมชนที่อยู่อาศัยดั้งเดิมที่มีประวัติศาสตร์มายาวนานอายุมากกว่า 100 ปี กลุ่มคนที่ย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนนี้ในระยะแรก คือ ชาวลาวและชาวไทย ที่สร้างเมืองขึ้นเป็นชุมชนอิสระไม่ขึ้นต่ออิทธิพลของอาณาจักรขอมในช่วงสมัยของอาณาจักรสุโขทัย ต่อมาในสมัยอาณาจักรอยุธยา มีการกระทำสังเวยต่อกันกับอาณาจักรล้านช้างร่วมกันสร้างพระธาตุศรีสองรัก อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย เป็นดั่งสัญลักษณ์มิตรและเส้นแบ่งเขตดินแดนไว้ ทำให้พื้นที่ของหล่มเก่าในอดีตเป็นเหมือนกับชายแดนระหว่างสองอาณาจักร จากนั้นเกิดเหตุสงครามหลายเหตุการณ์ ดังเช่น สงครามภายในอาณาจักรล้านช้าง การก่อกบฏต่างๆ และสงครามโลกครั้งที่ 2 ทำให้ผู้คนจากฝั่งลาวอพยพลี้ภัยเข้ามาสมทบต่อเนื่อง เหตุด้วยที่ตั้งเมืองหล่มเก่าเป็นพื้นที่ราบอุดมสมบูรณ์ มีแม่น้ำไหลผ่านและมีเขาล้อมรอบเป็นป้อมปราการ ซึ่งที่มาของชื่อ “หล่มเก่า” นั้นมาจากการย้ายเมืองไปตั้งใหม่ในทำเลที่เหมาะสมแก่การขยายเมืองและขนส่งสินค้าตามริมแม่น้ำป่าสัก ตั้งชื่อเมืองใหม่ว่า “หล่มสัก” ทำให้ที่ตั้งดั้งเดิมถูกเรียกว่า “หล่มเก่า” นั่นเอง

ชุมชนตลาดเทศบาลตำบลหล่มเก่ามีพัฒนาการมาตามกาลเวลาที่ผ่านมามาตั้งแต่การก่อตั้งถิ่นฐานของชาวหล่มเก่า มีวิถีชีวิตร่วมกับกายภาพและสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของชาวหล่มเก่า ปัจจุบันอาจจะประสบปัญหาการเสื่อมโทรมทางกายภาพ ขาดการจัดการเศรษฐกิจที่เหมาะสม การปรับพื้นที่ในการใช้ประโยชน์ใหม่ๆ การพัฒนาสาธารณูปการโรคและสาธารณูปโภค ซึ่งจะส่งผลให้รูปแบบ ลักษณะ และบรรยากาศของเมืองเปลี่ยนไป ความเสื่อมโทรมทางกายภาพดังกล่าวอาจมีผลต่อคุณภาพชีวิตของชาวชุมชน เรือนไม้เก่าแก่หลายหลังมีสภาพทรุดโทรม ถูกทิ้งร้างใหม่บ้าง ซึ่งเกิดจากปัจจัยหลายอย่างเช่น การเสื่อมสลายตามธรรมชาติ ขาดการดูแลบำรุงรักษา การเปลี่ยนแปลงกรรมสิทธิ์ ขาดกฎหมายที่ช่วยปกป้องคุ้มครอง ขาดความมั่นคงในการอยู่อาศัย และขาดการอนุรักษ์และพัฒนาที่เหมาะสม เป็นต้น อย่างไรก็ตามยังมีเรือนแถวไม้และอาคารสิ่งปลูกสร้างหลายหลังที่ได้รับการดูแลรักษาเป็นอย่างดีจากเจ้าของหรือผู้อยู่อาศัยและยังคงเป็นเอกลักษณ์ของชาวหล่มเก่าอยู่ คือ เรือนแถวไม้เรียงยาวตามแนวยาว ตัดกันเป็นสี่แยกใจกลางชุมชน และมีกลุ่มเรือนไม้ด้านในตัดกันเป็นสามแยกลักษณะด้านหน้าเรือนแถวไม้โค้งรับเข้าหากันด้านในตลาด เป็นรูปแบบสถาปัตยกรรมของชุมชนพาณิชย์กรรมมากกว่า 100 หลัง แสดงถึงเอกลักษณ์เรือนค้าขายพื้นถิ่นในอดีต

จากการเปลี่ยนแปลงกายภาพดังกล่าวได้ส่งผลให้คุณค่าและเอกลักษณ์ของชุมชนตลาดเทศบาลตำบลหล่มเก่า ตลอดจนความสำคัญทางประวัติศาสตร์กำลังจะหายไป นำมาสู่การศึกษาเพื่อหาแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชนและเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นไทหล่ม ด้วยการสร้างความตระหนักรู้คุณค่าชุมชน รวมถึงบทบาทและศักยภาพของชาวชุมชนในการมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสภาพชุมชนที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์แสดงถึงเอกลักษณ์เรือนค้าขายพื้นถิ่นที่มีจำนวนหลายหลังตัดกันเป็นสี่แยก และเรือนแถวไม้โค้งรับเข้าหากันเป็นสามแยกด้านในตลาด เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่มีความเหมาะสมกับชุมชน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะด้านกายภาพของชุมชนตลาดเทศบาลตำบลล่อเกา
2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าของชุมชนตลาดเทศบาลตำบลล่อเกา
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนตลาดเทศบาลตำบลล่อเกา

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การสร้างกรอบแนวคิดในการทำวิจัยครั้งนี้เริ่มต้นจากการทบทวนแนวคิดที่จะเป็นการอธิบายถึงพื้นที่ของชุมชนตลาดเทศบาลตำบลล่อเกาในเชิงอนุรักษ์ เพื่อดำเนินการเก็บข้อมูลสภาพการณ์และการรับรู้เอกลักษณ์ของชุมชนเมือง ด้วยการสำรวจองค์ประกอบทางกายภาพของเมือง สู่การวิเคราะห์ความสำคัญและศักยภาพของชุมชนตลาดเทศบาลตำบลล่อเกาที่จะทำการอนุรักษ์ เพื่อสรุปเป็นแนวทางอนุรักษ์ร่วมกันกับประชาชนในชุมชน

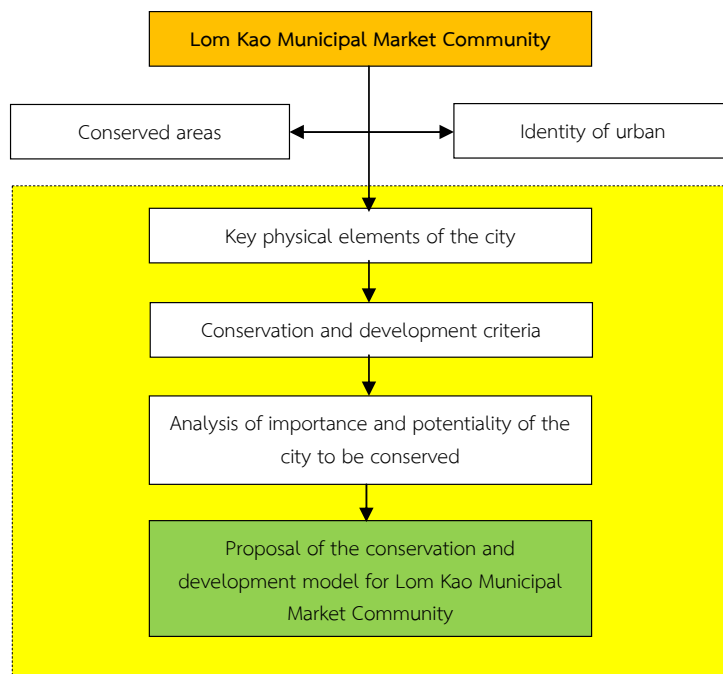

Figure 1 Conceptual framework and related theories

1). พื้นที่อนุรักษ์

ซูวิทย์ สุจนายา (SuchaXaya, 2009, P.3) ได้กล่าวถึงความหมายในการอนุรักษ์เมืองว่าพื้นที่อนุรักษ์จะประกอบไปด้วยสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าหรือมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ มีสิ่งปรากฏเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันควรแก่การรักษาและทำนุบำรุง ซึ่งต้องมีข้อมูลมากเพียงพอต่อการกำหนดพื้นที่อนุรักษ์ที่แสดงถึงความสำคัญและจำเป็นต้องปกป้องคุ้มครอง โดยปิ่นรัชฎ์ กาญจนนัฐิ (Khanjanusathiti, 2009, P.83) ได้กล่าวถึงการอนุรักษ์ (Conservation) ว่า เป็นการใช้อาคารเพื่อประโยชน์ใช้สอยอย่างใดหนึ่งนั้น มีข้อจำกัดคือต้องระวังไม่ให้มีการเปลี่ยนแปลงผัง หรือองค์ประกอบตกแต่งของอาคารออกไป ครอบคลุมไปถึงสภาพแวดล้อมดั้งเดิมของอาคารที่จะต้อง

มีการเก็บรักษาไว้ไม่ให้เกิดการดัดแปลง สร้างอาคารใหม่ หรือรื้อทำลายไป และเน้นถึงความสัมพันธ์ระหว่างสถาปัตยกรรมและประวัติศาสตร์ที่เป็นรากฐานการเกิดของสถาปัตยกรรมนั้นด้วย โดยสรุปแล้วการศึกษาพื้นที่อนุรักษ์ จะประกอบไปด้วยการศึกษาประวัติศาสตร์พื้นที่ มรดกทางวัฒนธรรม เพื่อการเก็บรักษาและการเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับสถาปัตยกรรมในพื้นที่อนุรักษ์นั่นเอง

2). เอกลักษณ์ของชุมชนเมือง

ซูวีย สุฉายา (SuchaYaya, 2009, P.8) ได้กล่าวถึงลักษณะโดยรวมของเมืองที่ทำให้ชาวชุมชนและผู้มาเยือนรู้สึกว่าเป็นเมืองมีความเฉพาะตัวไม่เหมือนกับเมืองอื่น ทั้งที่เป็นกายภาพ คือ อาคารสิ่งก่อสร้างและสถานที่ และสิ่งที่ไม่ใช่กายภาพ คือ วิถีชีวิตและวัฒนธรรมประเพณี จากการสืบทอดและรักษาสิ่งที่มีอยู่ทำให้เมืองนั้นๆ มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง โดยปิ่นรัชฎ์ กาญจนะขัติ (Khanjanusathiti, 2009, PP.104-106) ได้กล่าวถึงการสื่อความหมายในการอนุรักษ์มรดกทางสถาปัตยกรรมว่าเป็นกระบวนการในการสร้างความเข้าใจ และวิธีการถ่ายทอดคุณค่า ความสำคัญ ของสถานที่ทางวัฒนธรรมให้กับบุคคลทั่วไป จนไปถึงการสร้างเอกลักษณ์ให้กับอาคารหรือเมือง ด้วยการนำเสนอข้อมูลมรดกทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับอาคารหรือเมืองนำไปใช้เพื่อส่งเสริมความเชื่อ หรือนโยบายของรัฐ หรือกลุ่มคน สร้างเอกลักษณ์ของชุมชนและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ ซึ่งจะช่วยในการปลูกความสนใจในวัฒนธรรมของตน สร้างสำนึกทางวัฒนธรรมให้เกิดขึ้นในชุมชนและคนภายนอกชุมชนได้ จนกลายเป็นสัญลักษณ์และเครื่องหมายของชุมชนหรือเมืองนั้นๆ จะเห็นว่าการศึกษาเอกลักษณ์ของชุมชนเมืองจะประกอบไปด้วยการศึกษาลักษณะสถานที่หรือสถาปัตยกรรม และวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ที่มีลักษณะเฉพาะทำให้คนภายในและภายนอกพื้นที่รับรู้ถึงคุณค่าร่วมกันได้

3). องค์ประกอบสำคัญทางกายภาพของเมือง

ระหัตร์ โรจนประดิษฐ์ (Rodjanapradied, 2017, PP.99-100) ได้อ้างถึงองค์ประกอบของเมืองที่เป็นหัวใจในการออกแบบเมืองมี 5 ประการดังนี้ 1) ทางสัญจร (Paths) เป็นลักษณะช่องทางการเคลื่อนที่สำหรับการสัญจร 2) จุดร่วมกิจกรรม (Nodes) เป็นสถานที่ที่เน้นเด่นชัด เช่น สี่แยก หัวมุมถนน ป้ายรถเมล์ หรือจุดใดก็ตามที่มีการร่วมกระทำกิจกรรมสาธารณะจนเห็นได้ชัดเจน 3) จุดสังเกต (Landmarks) เป็นจุดที่ประชาชนส่วนใหญ่รู้จักและร่วมกิจกรรมที่เด่นชัดแบบเป็นทางการ ด้วยลักษณะทางกายภาพ เช่น อนุสาวรีย์ อาคาร เป็นต้น 4) ขอบเขตของเมือง (Edges) เป็นองค์ประกอบที่เป็นแนวเขตแสดงขอบเขตของพื้นที่ เช่น ผนังอาคารใหญ่ แนวต้นไม้ แม่น้ำ รถไฟ ถนน เป็นต้น 5) ย่าน (District) เป็นลักษณะภาพลักษณ์ของเมือง เปรียบเสมือนเนื้อเมืองที่ประกอบไปด้วยโครงสร้างของเมืองดัง 4 ประการที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นว่างค์ประกอบสำคัญทางกายภาพของเมืองทั้ง 5 ประการจะเป็นตัวกำหนดขอบเขตการศึกษาและข้อมูลหลักในการวิเคราะห์ที่สำคัญในการออกแบบเมือง

4). เกณฑ์การพิจารณาต่อการอนุรักษ์และพัฒนา

ปริญา ชูแก้ว (Chukaew, 2014, P.164) ได้กล่าวว่า เกณฑ์การพิจารณาต่อการอนุรักษ์และพัฒนาประกอบด้วย 1) ความสำคัญทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี (Historical and archaeological significance) ของอาคารและสิ่งก่อสร้างเป็นหลักฐานที่แสดงออกถึงความเจริญรุ่งเรือง ภูมิปัญญา และพัฒนาการของผู้อยู่อาศัย เกี่ยวพันกับเหตุการณ์หรือบุคคลสำคัญของชุมชน วิถีชีวิตและความเชื่อที่สืบทอดกันมา เกิดเป็นสิ่งที่พิเศษที่ทำให้อาคารนั้นมีคุณค่าและมีความสำคัญกว่าอาคารอื่น 2) อายุ (Age) ของอาคารและสิ่งก่อสร้างต้องมากกว่า 50 ปี เป็นไปตามหลักปฏิบัติสากลถึงช่วงเวลาที่ใช้กำหนดเส้นแบ่งระหว่างอดีตและปัจจุบัน 3) ลักษณะเฉพาะ (Character) ของอาคารและสิ่งก่อสร้างต้องมีลักษณะพิเศษ มีความสวยงาม มีลักษณะของการก่อสร้างที่เป็นแบบอย่างหรือเป็นเอกลักษณ์ รวมถึง

เกณฑ์ในการพิจารณาคุณค่า ดังที่ วัชรภรณ์ เครือพันธ์ (Khuaphan, 2011, P.76) อ้างถึงการศึกษาศักยภาพเพื่อการอนุรักษ์มีเกณฑ์ในการพิจารณาคุณค่าที่ประกอบไปด้วย คุณค่าทางด้านจิตใจ คุณค่าทางด้านวัฒนธรรม และคุณค่าทางด้านสังคม จะเห็นว่าเกณฑ์การพิจารณาต่อการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่หรือสถาปัตยกรรมทั้ง 3 ส่วน จะเป็นเครื่องมือในการสำรวจเพื่อนำไปสู่การพิจารณาคุณค่าของพื้นที่หรือสถาปัตยกรรมนั่นเอง

5). การวิเคราะห์ความสำคัญและศักยภาพของเมืองที่จะทำการอนุรักษ์

ซูทธิย์ สุจนายา (SuchaXaya, 2009, P.38) ได้กล่าวว่า การวิเคราะห์ความสำคัญและศักยภาพของเมืองที่จะทำการอนุรักษ์เป็นขั้นตอนที่ช่วยให้สามารถประเมินศักยภาพทางเศรษฐกิจและสังคมได้ว่าพื้นที่หรือย่านที่จะทำการอนุรักษ์นั้นมีบทบาทกับชาวชุมชนอย่างไร สามารถดำเนินการอนุรักษ์ได้ในระดับใด และวิเคราะห์ถึงด้านกายภาพว่ามีข้อเด่นและข้อด้อยอย่างไร วิธีการแก้ไขและพัฒนา โดยปิ่นรัชฎ์ กาญจนะจิติ (Khanjanusathiti, 2009, PP.59-61) ได้กล่าวถึงการเก็บรวบรวมข้อมูลสถาปัตยกรรมและสภาพแวดล้อม ว่าเป็นสิ่งสำคัญและสมควรกระทำก่อนที่จะดำเนินการอนุรักษ์ใดๆ อาคารสำคัญทางประวัติศาสตร์จะคล้ายกับทรัพยากรทางธรรมชาติคือเมื่อสูญเสียไปแล้วไม่สามารถหามาทดแทนได้ อาคารยังเป็นแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ที่สำคัญที่อาจหาไม่ได้จากแหล่งอื่น จะเห็นว่าการวิเคราะห์ความสำคัญและศักยภาพของเมืองที่จะทำการอนุรักษ์จะเป็นชุดข้อมูลที่สำคัญต่อการดำเนินการทั้งก่อนและหลังการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ในแง่มุมต่างๆ

6). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์เมือง

ซูทธิย์ สุจนายา (SuchaXaya, 2009, P.14) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน ว่าจะเป็นการพัฒนาหรือการอนุรักษ์มักมีข้อขัดแย้งมีทั้งผู้สนับสนุนและคัดค้าน จึงมีความจำเป็นในการดำเนินการแบบมีส่วนร่วมเพื่อจะช่วยให้ได้รับความร่วมมือโดยต้องสอดคล้องกับความต้องการของทุกภาคส่วนในชุมชน ตลอดจนผู้คนทุกกลุ่มที่เข้ามามีส่วนร่วมบริหารจัดการ จึงจะถือได้ว่าเป็นการอนุรักษ์ที่มีความยั่งยืน สู่กระบวนการวางแผนในการอนุรักษ์ชุมชนตั้งแต่ภาคข้อมูล ภาควิเคราะห์ การสร้างกรอบการอนุรักษ์ ภาคการแก้ไขหรือการออกแบบ จนนำไปสู่ภาคการปฏิบัติร่วมกัน โดยปิ่นรัชฎ์ กาญจนะจิติ (Khanjanusathiti, 2009, PP.132-133) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมผ่านการสร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ ว่าถ้าหากชุมชนไม่มีความสนใจในเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับมรดกทางวัฒนธรรมหรือไม่มีความตระหนักถึงความสำคัญของมรดกและการอนุรักษ์ จะนำไปสู่การปล่อยปละละเลยและไม่ดูแลรักษา ซึ่งสามารถสร้างความตระหนักให้เกิดขึ้นในชุมชนได้หลายวิธี ดังเช่น การให้ข้อมูลผ่านทางสื่อต่างๆ การให้การศึกษากับประชาชนโดยโครงการต่างๆ ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการสำรวจ การสร้างสภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่เหมาะสมกับการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นสู่การสร้างความร่วมมือ จะเห็นว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์เมืองเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้คนภายในและภายนอกชุมชนมีการรับรู้และดำเนินงานร่วมกันอย่างเหมาะสมตามแต่ละกระบวนการเพื่อสิ่งที่ต้องการร่วมกันอย่างยั่งยืน

โดยสรุปแล้วการศึกษาพื้นที่อนุรักษ์จะเริ่มต้นด้วยการศึกษาประวัติศาสตร์พื้นที่และมรดกทางวัฒนธรรมที่มีความเชื่อมโยงและสัมพันธ์กับสถาปัตยกรรมในขอบเขตพื้นที่ทางกายภาพของชุมชนจากการกำหนดองค์ประกอบเมืองทั้ง 5 ประการ จากนั้นศึกษาเอกลักษณ์ของชุมชนผ่านลักษณะสถาปัตยกรรมที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ให้รับรู้ถึงคุณค่าร่วมกัน แล้ววิเคราะห์จากเกณฑ์การพิจารณาคุณค่า ถึงความสำคัญทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี อายุ และลักษณะเฉพาะของอาคารและสิ่งก่อสร้าง เพื่อนำไปสู่การศึกษาแนวทางการอนุรักษ์อาคารที่มีคุณค่าร่วมกันทั้งจากคนภายในและภายนอกชุมชน

วิธีการวิจัย เครื่องมือวิจัย และระเบียบวิธีวิจัย

การดำเนินงานวิจัยเป็นแบบเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมหรือ PAR (Participatory Action Research) มี 3 ขั้นตอนสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ข้อ ประกอบด้วยขั้นตอนที่ 1 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องและสำรวจพื้นที่ตลาดใจกลางชุมชนตลาดเทศบาลตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ ด้วยแบบสำรวจข้อมูลผัง การใช้ประโยชน์อาคาร ลักษณะทางสถาปัตยกรรม อาคารที่ควรอนุรักษ์ การบันทึกภาพและจัดทำบัญชีรหัสอาคารเพื่อศึกษาข้อมูลด้านกายภาพของชุมชน ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์ความสำคัญและศักยภาพเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ ด้วยแบบสำรวจข้อมูลรายประเด็นพร้อมแผนที่ แบบสำรวจอาคาร การบันทึกภาพและจัดทำบัญชีรหัสอาคารอย่างละเอียด แบบสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อย (Focus group) การจัดเวทีเสวนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเรียนรู้ร่วมกันกับชุมชน และขั้นตอนที่ 3 การกำหนดแบบร่างและนำเสนอแนวทางการออกแบบเพื่อดำเนินงานอนุรักษ์และพัฒนาของชุมชน ด้วยแบบสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อย (Focus group) และการจัดนิทรรศการเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสร้างเครือข่ายในการทำงานของชุมชน

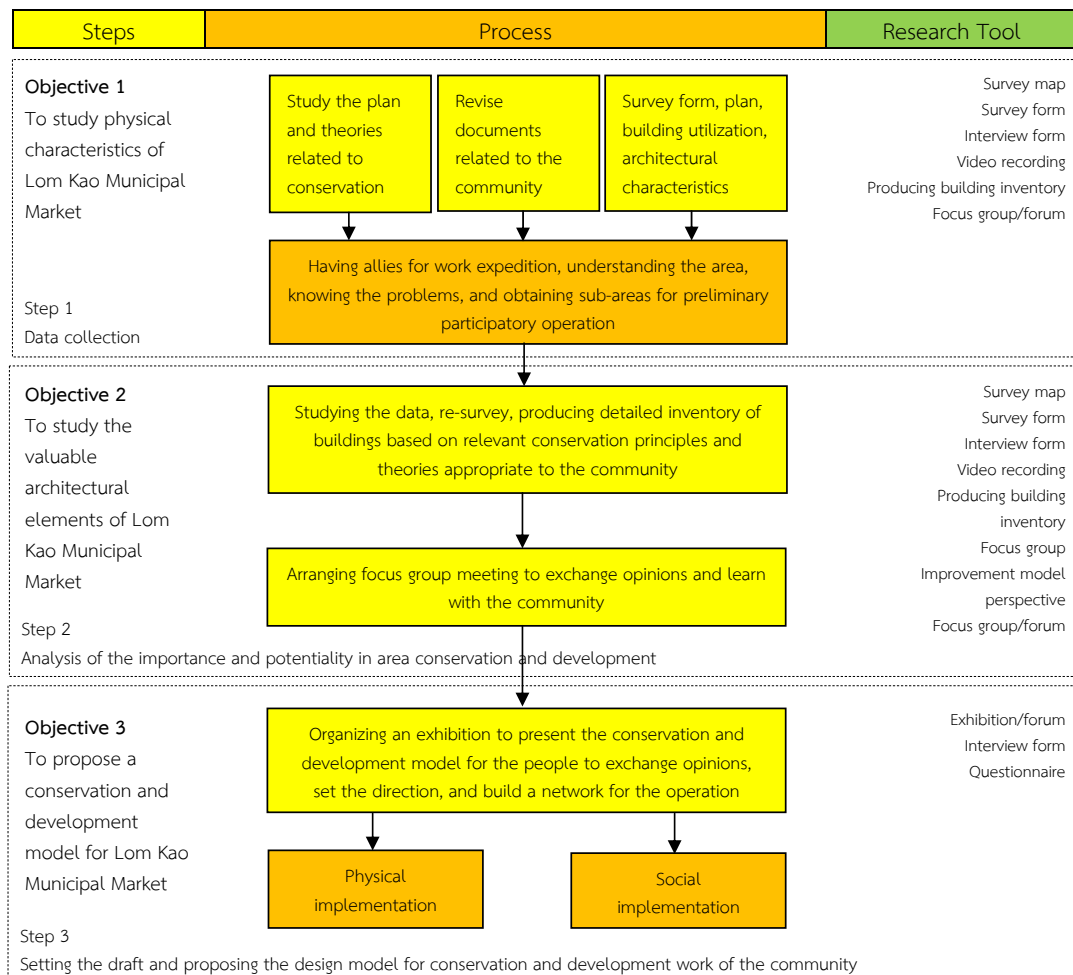

Figure 2 Steps, process and research tool

ผลการวิจัย

1. ลักษณะด้านกายภาพของชุมชนตลาดเทศบาลตำบลล่อหม่

ใจกลางชุมชนตลาดเทศบาลตำบลล่อหม่ อำเภอล่อหม่ จังหวัดเพชรบูรณ์ มีเส้นทางสัญจร (Path) เป็นถนนสายหลักตัดผ่านชุมชนคือ ถนนพิกษ์บำรุง และถนนทางหลวงหมายเลข 2005 หรือถนนถาวรพัฒนา มีพื้นที่ศูนย์รวม (Node) เล็กๆ ในชุมชน อาทิ ลานโล่งวัดสระเกศ ลานโล่งโรงเรียนอนุบาลล่อหม่ ตลาดสดด้านในใจกลางชุมชน สวนสาธารณะฝายวัดลิ้ม อาคารศูนย์บริการนักท่องเที่ยวล่อหม่และลานหน้าอาคารไว้สำหรับทำกิจกรรมต่างๆ การแบ่งเขต (Edge) ทางด้านทิศเหนือมีสามแยกบริเวณซอยพิกษ์บำรุง 8 แบ่งระหว่างพื้นที่ตลาดหรืออาคารไม้เก่ากับอาคารลักษณะอื่นสำหรับอยู่อาศัย ทางด้านทิศใต้มีสี่แยกทางเข้าตลาดสดบริเวณซอยพิกษ์บำรุง 10 และ 11 แบ่งระหว่างพื้นที่ตลาดหรืออาคารไม้เก่ากับอาคารลักษณะอื่นสำหรับอยู่อาศัย ทางด้านตะวันตกมีสะพานข้ามคลองวังหิน วัดสระเกศ และฝายวัดลิ้ม แบ่งระหว่างพื้นที่ชุมชนตลาดและพื้นที่ชุมชนอีกฝั่งของลำน้ำ และทางด้านทิศตะวันออกมีสามแยกบริเวณซอยถาวรพัฒนา 5 แบ่งระหว่างพื้นที่ตลาดหรืออาคารไม้เก่ากับพื้นที่สาธารณูปโภคและสถานที่ราชการต่างๆ มีจุดหมายตา (Landmark) หรือจุดสังเกตของย่านเป็นซุ้มประตูตลาด และสี่แยกตัดกันที่ใจกลางของชุมชน มีความเป็นย่าน (District) ชุมชนเก่าที่แสดงออกด้วยลักษณะสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นอาคารเรือนแถวไม้สำหรับทำการค้าขายที่คงยังสวยงาม แต่มีแนวโน้มจะสูญหายไป เนื่องจากปัจจุบันเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงลักษณะสถาปัตยกรรมและวัสดุสมัยใหม่เข้ามาแทนที่

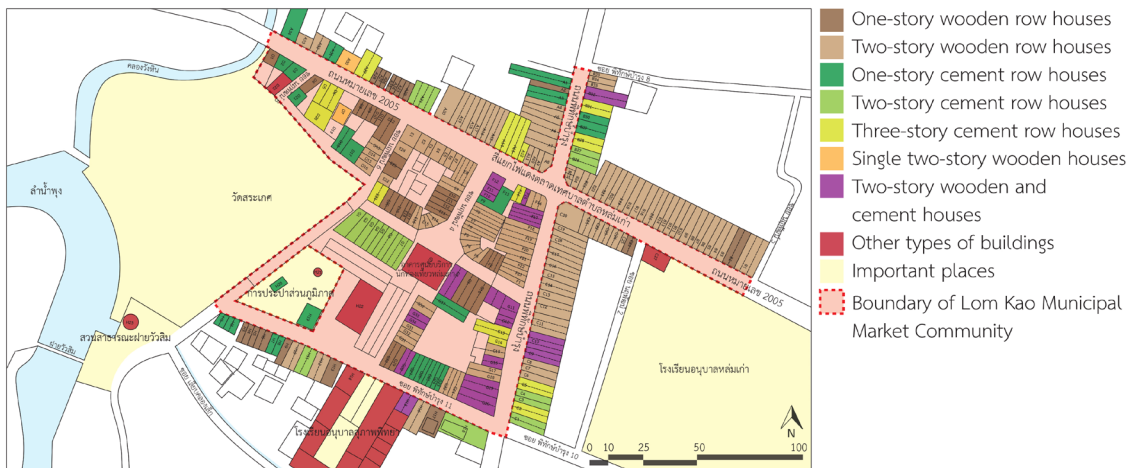

Figure 3 Area map showing boundaries and patterns of buildings and structures of Lom Kao Municipal Market Community

2. องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าของชุมชนตลาดเทศบาลตำบลล่อหม่

การสำรวจอาคารและสิ่งก่อสร้างภายในชุมชนตลาดเทศบาลตำบลล่อหม่ มีการใช้แบบสำรวจข้อมูลผังข้อมูลการใช้ประโยชน์อาคาร ลักษณะทางสถาปัตยกรรม และอาคารที่ควรอนุรักษ์ จากการสัมภาษณ์ผู้อยู่อาศัยในอาคารบ้านเรือน บันทึกเป็นข้อมูลรหัสระบุที่ตั้งในผัง ภาพถ่าย ประวัติอาคารโดยสังเขป และลักษณะทางกายภาพของอาคารบ้านเรือนที่มีคุณค่าของชุมชนจากเกณฑ์การพิจารณาต่อการอนุรักษ์และพัฒนาพบว่า มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี (Historical and archaeological significance) เชื่อมโยงกับกลุ่มเรือนแถวไม้ที่เป็น

หลักฐานแสดงออกถึงความเจริญรุ่งเรือง ภูมิปัญญา และพัฒนาการของชุมชนตลาดเทศบาลตำบลหล่มเก่า สัมพันธ์กับวิถีชีวิตและความเชื่อที่สืบทอดกันมาของชาวหล่มเก่าตั้งแต่เริ่มตั้งถิ่นฐานจนมาถึงปัจจุบันที่ยังคงทำกิจกรรมต่างๆ ตามวิถีชีวิตของชาวหล่มเก่า ทำให้เป็นสิ่งที่พิเศษที่กลุ่มเรือนแถวไม้มีคุณค่าและมีความสำคัญกว่าอาคารอื่น กลุ่มเรือนแถวไม้ส่วนใหญ่ในชุมชนมีอายุ (Age) มากกว่า 100 ปี เป็นไปตามหลักปฏิบัติสากลถึงช่วงเวลาที่ใช้กำหนดเส้นแบ่งระหว่างอดีตและปัจจุบัน และมีลักษณะเฉพาะ (Character) ของเรือนแถวไม้ภายในชุมชนตลาดเทศบาลตำบลหล่มเก่าเป็นลักษณะเรือนค้าขายที่ประตูเรือนแถวเป็นบานเฟี้ยมไม้ มีช่องลมด้านบน ถ้าเป็นเรือนแถวไม้สองชั้นจะมีระเบียงด้านหน้าเรือนและมีช่องลมด้านบนยาวตลอดแนวต่อเนื่องกัน มีความสวยงามจากสีของวัสดุที่เป็นไม้พื้นถิ่นโทนสีเดียวกันและมีรูปแบบของราวระเบียงและช่องลมที่มีลวดลายเฉพาะแตกต่างกันไปในแต่ละหลัง ซึ่งตั้งอยู่ริมถนน 2 ฟากฝั่งที่ติดกันใจกลางตลาดครอบคลุมทั้งสี่แยกถนนสายหลักและสามแยกด้านในตลาด โดยพื้นที่ดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงคุณค่าทางด้านวัฒนธรรมและสังคมที่สามารถอนุรักษ์และสืบทอดไว้ได้เป็นอย่างดี เช่น การดักบาตรทำบุญเช้าทุกวันพระใหญ่ที่บริเวณสี่แยกใจกลางตลาด ขบวนแห่เทียนพรรษาที่ผ่านแนวถนนสายหลัก จัดงานประเพณีสงกรานต์บริเวณสามแยกด้านในตลาด และจัดกิจกรรมต่างๆ ในบริเวณแนวเรือนแถวไม้เก่าตลอดแนว ซึ่งเป็นพื้นที่ศูนย์รวมวิถีชีวิตของชาวหล่มเก่าตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นพื้นที่จดจำและเกิดความผูกพันระหว่างอาคารและคนในท้องถิ่น

ในการสำรวจและเก็บข้อมูลอาคารและสิ่งก่อสร้าง ได้จัดทำเป็นรายการประกอบด้วย รหัสการระบุลงในแผนที่ ชื่ออาคารและผู้อาศัย อายุของอาคาร รูปแบบทางสถาปัตยกรรมหรือประเภทอาคาร สถานการณ์ครอบครองหรืออยู่อาศัย ลักษณะการใช้งานอาคารหรือใช้ประโยชน์ในปัจจุบัน ประวัติความเป็นมาและความสำคัญของอาคาร โครงสร้างและวัสดุหลักของอาคาร รวมเป็นบัญชีอาคารและสิ่งก่อสร้างของชุมชนตลาดเทศบาลตำบลหล่มเก่าจำนวนทั้งสิ้น 219 รายการ สามารถแบ่งเป็นลักษณะทางสถาปัตยกรรมได้เป็น 8 รูปแบบ ประกอบไปด้วย

1). ห้องแถวไม้ชั้นเดียว ลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ คือ โครงสร้างอาคารเป็นเสาคานไม้ หลังคาทรงจั่วที่ชายคาลาดมาทางด้านหน้าอาคารมุงด้วยสังกะสี ได้หลังคาส่วนใหญ่มีช่องลมระบายอากาศยาวตลอดแนว ผนังบ้านเป็นไม้ ประตูบานเป็นบานเฟี้ยมไม้ มีจำนวน 35 หลัง

2). เรือนแถวไม้ 2 ชั้น ลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ คือ โครงสร้างอาคารเป็นเสาคานไม้ หลังคาทรงจั่วที่ชายคาลาดมาทางด้านหน้าอาคารมุงด้วยสังกะสี ผนังบ้านเป็นไม้ ประตูบานเป็นบานเฟี้ยมไม้ มีหลังคาปีกนกคลุมทางเข้า เหนือประตูส่วนใหญ่มีช่องลมระบายอากาศยาวตลอดแนว ผนังภายนอกชั้นบนเป็นผนังไม้ตีตามนอนซ้อนเกล็ด เหนือผนังชั้นบนมีช่องลมระบายอากาศยาวตลอดแนว ด้านหน้าชั้นบนของอาคารส่วนใหญ่มีระเบียงไม้ พื้นไม้ และราวกันตกไม้ มีจำนวน 106 หลัง

3). ห้องแถวปูนชั้นเดียว ลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ คือ โครงสร้างอาคารเป็นเสาคานคอนกรีตเสริมเหล็ก หลังคาทรงจั่วที่ชายคาลาดมาทางด้านหน้าอาคารหรือเพิงหมาแหงนมุงด้วยสังกะสีหรือแผ่นหลังคาเหล็กรีดลอนหรือกระเบื้องลอนคู่ ผนังก่ออิฐฉาบปูนทาสี ประตูบานเป็นประตูเหล็กม้วน การก่อสร้างอาคารส่วนใหญ่อ้างอิงรูปแบบห้องแถวไม้ชั้นเดียวทั้งความสูง ระดับหลังคา ทรงหลังคา และสีของอาคาร มีจำนวน 23 หลัง

4). ตึกแถวปูน 2 ชั้น ลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ คือ โครงสร้างอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก ด้านหน้าอาคารชั้นสองมีหน้าต่างแบบบานเปิด อาคารส่วนใหญ่มีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมแบบสมัยใหม่ (Modern) ไม่เน้นการตกแต่ง มีความเรียบง่าย บางหลังเริ่มมีการใช้สีและรูปแบบอ้างอิงลักษณะของเรือนแถวไม้สองชั้นเพื่อความกลมกลืน โดยที่ด้านบนของอาคารส่วนใหญ่มีการติดสัญลักษณ์อาคารราชพัสดุของกรมธนารักษ์ มีจำนวน 14 หลัง

5). ตึกแถวปูน 3 ชั้น ลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ คือ โครงสร้างอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก ด้านหน้าอาคารชั้นสองและสามเป็นระเบียงปูน มีหน้าต่างแบบบานเปิด อาคารส่วนใหญ่มีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมแบบสมัยใหม่ (Modern) ไม่เน้นการตกแต่ง มีความเรียบง่าย บางหลังเริ่มมีการใช้สีอ้างอิงลักษณะของอาคารแถว

ไม้เพื่อความกลมกลืน โดยที่ด้านบนของอาคารทุกหลังมีการติดสัญลักษณ์อาคารราชพัสดุของกรมธนารักษ์ มีจำนวน 15 หลัง

6). บ้านเดี่ยวไม้ 2 ชั้น ลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ คือ โครงสร้างอาคารเป็นไม้จริง มีบันไดเดินขึ้นจากด้านหน้าบ้านเป็นเฉลียงไม้ชั้นสองและแผงบังแสงไม้ระแนง มีหน้าต่างแบบบานเปิด หลังคาทรงจั่ว ผนังบ้านเป็นไม้ตีตามนอนและตามตั้งแบบซ้อนเกล็ด ได้ถุนบ้านเปิดโล่งใช้สำหรับเป็นพื้นที่เอนกประสงค์ มีจำนวน 2 หลัง

7). เรือนครึ่งปูนครึ่งไม้ 2 ชั้น ลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ คือ โครงสร้างอาคารเป็นเสาคานคอนกรีตเสริมที่ชั้นล่าง แต่ด้านบนยังคงโครงสร้างเดิมที่เป็นไม้ หลังคาทรงจั่วที่ชายคาลาดมาทางด้านหน้าอาคารมุงด้วยสังกะสี ผนังบ้านเป็นไม้ ประตูบ้านเป็นบานเหล็กม้วน มีหลังคาปีกนกคลุมทางเข้า ผนังภายนอกชั้นบนเป็นผนังไม้ตีตามนอนซ้อนเกล็ด เหนือผนังชั้นบนมีช่องลมระบายอากาศยาวตลอดแนว ด้านหน้าชั้นบนของอาคารส่วนใหญ่มีระเบียงไม้ พื้นไม้ และราวกันตกไม้ มีจำนวน 17 หลัง

8). อาคารอื่นๆ ลักษณะทางสถาปัตยกรรมมีหลายรูปแบบ คือ โครงสร้างอาคารส่วนใหญ่เป็นคอนกรีตเสริมเหล็ก ด้านหน้าอาคารเป็นไปตามการใช้งานแต่ละอาคาร ภายใต้พื้นที่ของราชพัสดุ กรมธนารักษ์ ดังเช่น อาคารศูนย์บริการนักท่องเที่ยวหล่มเก่า อาคารตลาดสด อาคารร้านค้าเอกชนต่างๆ โรงเรียน ป้อมตำรวจ ศาลา เป็นต้น มีจำนวน 7 หลัง

Table 1 Examples of architectural characteristics of buildings and structures in the community

Order	Color	Picture	Order	Color	Picture
1			2		
3			4		
5			6		
7			8		

กลุ่มเรือนแถวไม้ที่มีความสมบูรณ์ของลักษณะเรือนค้าขายและเป็นโครงสร้างไม้ระบบเสาคานหรือไถ่เคียงมากที่สุดกับรูปแบบดั้งเดิมตั้งแต่ก่อตั้งถิ่นฐานตามประวัติศาสตร์ของหล่มเก่า มีอายุมากกว่า 100 ปี และแสดงเอกลักษณ์เรือนค้าขายของชาวหล่มเก่าที่ควรแก่การอนุรักษ์เพื่อสืบทอดเรื่องราวของหล่มเก่าดังที่กล่าวมาข้างต้นผ่านการรักษาตัวอาคารไว้รวมทั้งหมด 122 หลัง ประกอบด้วย ห้องแถวไม้ชั้นเดียวที่สมบูรณ์ 28 หลัง และเรือนแถวไม้ 2 ชั้นที่สมบูรณ์ 94 หลัง

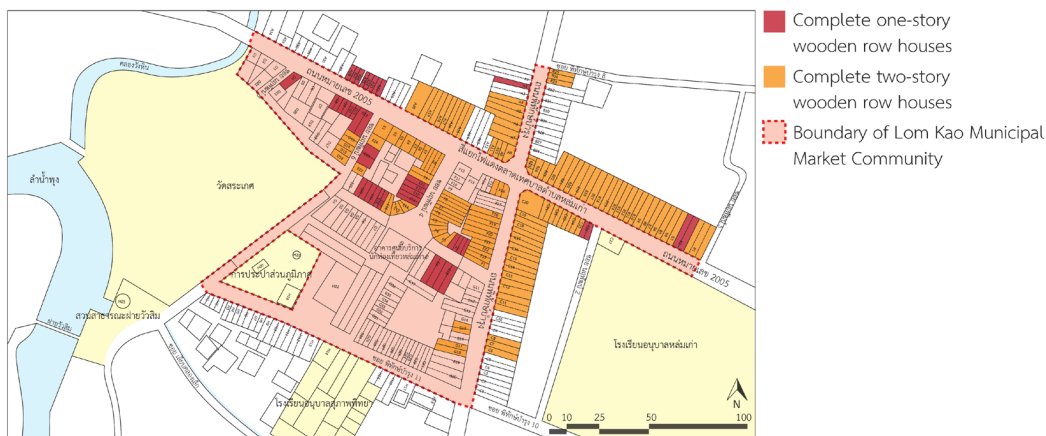

Figure 4 Map showing positions of valuable and buildings and structures worth conserving of Lom Kao Municipal Market

3. แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนตลาดเทศบาลตำบลหล่มเก่า

จากการศึกษาพบว่า พื้นที่ชุมชนตลาดเทศบาลตำบลหล่มเก่าเป็นศูนย์รวมทางวัฒนธรรมและสังคมของชาวหล่มเก่า มีลักษณะสถาปัตยกรรมที่เป็นเอกลักษณ์สะท้อนความเป็นชุมชนเก่าแก่ มีลานโล่งและพื้นที่สาธารณะที่มีศักยภาพในการพัฒนาและส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดเพชรบูรณ์ได้ ดังนี้

1). ย่านการค้าเก่าแก่ ลักษณะทางสถาปัตยกรรมเรือนแถวไม้ที่มีจำนวนและความสมบูรณ์มากกว่าในพื้นที่อื่นของหล่มเก่า แต่หลายอาคารมีสภาพทรุดโทรมควรได้รับการอนุรักษ์ปรับปรุงอาคารและภูมิทัศน์ตลอดแนวสองฝั่งถนนให้ใช้งานได้เต็มประสิทธิภาพ

2). ถนนพิทักษ์บำรุง และถนนทางหลวงหมายเลข 2005 หรือถนนนฤพัตน์ ที่ตัดกันใจกลางชุมชน เป็นถนนสายหลักหรือแยกหลักที่มีร้านขายของและอาหาร เป็นพื้นที่จัดกิจกรรมและงานประเพณีต่างๆ เป็นจุดสำคัญของย่านการค้าเก่าแก่ แต่ทางเดินเท้ายังขาดความต่อเนื่องทั้งระดับและความกว้าง หากมีการปรับปรุงทางเท้าให้ปลอดภัยเชื่อมต่อกันเพื่อการใช้งานที่ง่ายขึ้น น่าจะทำให้พื้นที่หน้าเรือนแถวไม้กับถนนมีความเชื่อมต่อการเดินหรือการจัดกิจกรรมต่างๆ

3). พื้นที่โล่งหรือพื้นที่สาธารณะที่ชาวหล่มเก่าเข้าถึงและใช้พื้นที่ด้วยความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน ได้แก่ ลานโล่งวัดสระเกษที่ไว้สำหรับทำกิจกรรมทางศาสนาและยังเป็นลานจอดรถสำหรับการซื้อขายของในตลาด ลานโล่งโรงเรียนอนุบาลหล่มเก่าที่ไว้สำหรับจัดกิจกรรมทางการศึกษา การกีฬาและงานรื่นเริงต่างๆ และสวนสาธารณะผายั่วลิ้มที่ไว้สำหรับจัดกิจกรรมออกกำลังกายและเป็นพื้นที่เชื่อมต่อทางสัญจรจากชุมชนอีกฝั่งของลำน้ำพุด้วยสะพานเล็กบนฝาย ควรมีความปลอดภัยด้านการจัดการพื้นที่และการใช้งานที่เท่าเทียมกัน

4). อาคารศูนย์บริการนักท่องเที่ยวหล่มเก่าและลานหน้าอาคารควรมีไว้สำหรับทำกิจกรรมค้าขายประชาสัมพันธ์หรือกิจกรรมที่มีส่วนร่วมกับชาวหล่มเก่า ตัวอาคารศูนย์บริการนักท่องเที่ยวหล่มเก่าเดิมที่เป็นอาคารตลาดสดเก่าที่ได้ทำการรื้อและก่อสร้างใหม่ ซึ่งปัจจุบันยังไม่เสร็จสิ้นจึงยังไม่ได้ใช้งานภายในตัวอาคาร แต่มีพื้นที่ด้านหน้าอาคารเป็นถนนตัดกันเป็นสามแยกและมีทางเดินเชื่อมต่อเข้าไปยังตลาดสดด้านในใจกลางชุมชน หากมีการจัดการอาคารและพื้นที่ให้เป็นศูนย์รวมเรื่องราวในอดีตพร้อมกับเชื่อมโยงการใช้งานพื้นที่ในปัจจุบันให้นักท่องเที่ยวและคนในชุมชนเองได้ตระหนักรู้ถึงคุณค่าและเอกลักษณ์ของชุมชนตลาดเทศบาลหล่มเก่า

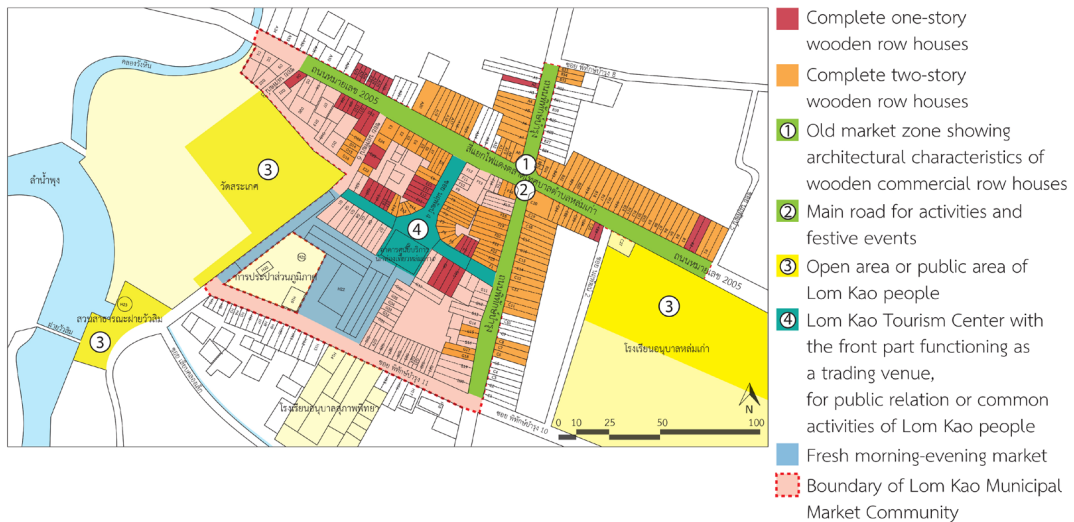

Figure 5 Map showing positions of potential areas for development of Lom Kao Municipal Market Community

จากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเรียนรู้ไปพร้อมกับชุมชน พบว่า คนในชุมชนส่วนใหญ่มองเห็นตรงกันว่าชุมชนเป็นพื้นที่ศูนย์รวมการค้าขายสินค้าและบริการของหล่มเก่า เป็นพื้นที่สำคัญในการจัดกิจกรรมส่วนกลางของชุมชนทั้งทางด้านศาสนา ประเพณี และกิจกรรมทางสังคม มีลักษณะทางด้านสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าเป็นของตนเองร่วมกัน ด้วยการเก็บข้อมูลจากการจัดประชุมกลุ่มย่อยในพื้นที่ตามร้านค้าเก่าแก่ การสนทนากับชาวบ้านในร้านค้าแพ ช่วงเช้า มีข้อเสนอแนะและความคิดเห็นที่หลากหลายต่อการพัฒนาชุมชนด้วยการอนุรักษ์ ว่าพื้นที่โดยรอบชุมชนหรือพื้นที่ของหล่มเก่ามีแหล่งท่องเที่ยวและสินค้าทางวัฒนธรรมต่างๆ ดังเช่น แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติคือ ภูทับเบิก ตำบลวังบาลที่มีความสูงจากระดับน้ำทะเลเป็นจุดสูงสุดของจังหวัดเพชรบูรณ์ อุณหภูมิเย็นสบายตลอดทั้งปีมีวิวของไร่กะหล่ำปลีที่ใหญ่ที่สุดในประเทศ และวิวทุ่งนาตัดกับวิวภูเขาในถนนสัญจรส่วนใหญ่ในอำเภอหล่มเก่า แหล่งท่องเที่ยวทางศาสนา คือ วัดศรีมงคล หรือ วัดนาทราย ตำบลวังบาล เป็นวัดเก่าแก่แห่งหนึ่งในจังหวัดเพชรบูรณ์ที่มีภาพวาดจิตรกรรมฝาผนังภายในอุโบสถตามแบบศิลปะล้านช้าง หลวงพ่อใหญ่วัดศาล ตำบลหล่มเก่า เป็นพระพุทธรูปเก่าแก่ปางมารวิชัย ศิลปะล้านช้างประจำเมืองหล่มเก่าประดิษฐานอยู่ในพระอุโบสถ แหล่งท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นคือ เรือนยอหิน บ้านแก่งโตน ตำบลนาซ่า ที่สะท้อนการตั้งถิ่นฐานทางชาติพันธุ์ของชาวไทหล่ม เสาของเรือนตั้งอยู่บนก้อนหินที่รับน้ำหนักโครงสร้างทั้งหมด ซึ่งมีจำนวนลดน้อยลงและหาได้ยากขึ้น และสินค้าทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นคือ ขนมจีนหล่มเก่า ที่มีเส้นขนมจีนหลากสีเป็นคำ มีวิธีการกินเส้นน้ำยากับน้ำปลาร้าต้มสุก และมะขามหวานเพชรบูรณ์ ที่มีสายพันธุ์ที่อร่อยที่สุดและมีตลาดนัดมะขามหวานที่ใหญ่ที่สุดในประเทศตั้งอยู่ริมถนนทางหลวงระหว่างเมือง ผ่าขึ้นห้วยแดงถิ่นกำเนิดที่สะท้อนภูมิปัญญาการทอผ้าของชาวไทหล่มที่มีลวดลายเป็นลักษณะเฉพาะถิ่นสืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยตั้งถิ่นฐาน เป็นต้น อย่างไรก็ตามพื้นที่ชุมชนตลาดเทศบาลตำบลหล่มเก่าทำหน้าที่ค้าขายสินค้าและบริการที่สำคัญให้กับพื้นที่ได้จำกัดเฉพาะในเขตชุมชนของหล่มเก่าเท่านั้น และตั้งอยู่ลึกเข้ามาจากถนนสายหลัก ซึ่งพื้นที่ชุมชนที่เป็นกรณีศึกษาเป็นย่านเก่าแก่ของหล่มเก่าที่เคยมีบทบาททางการค้าในอดีต จึงจำเป็นต้องปรับตัวให้เป็นย่านพักอาศัยและการค้าร่วมกับกิจกรรมทางวัฒนธรรมแทรกตัวผสมอยู่ เพื่อรองรับการขยายตัวและบทบาทชุมชนตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจระดับประเทศในอนาคต

ผู้วิจัยได้กำหนดแบบร่าง นำเสนอและรวบรวมแนวคิดร่วมกันกับชุมชนในพื้นที่เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนประกอบไปด้วยอาคารบ้านเรือนในชุมชนตลาดเทศบาลตำบลหล่มเก่า และอาคารศูนย์บริการนักท่องเที่ยวหล่มเก่า หลังจากนำเสนอในเวทีเสวนาร่วมกันกับเทศบาลตำบลหล่มเก่ารวมถึงภาคีที่เกี่ยวข้องทั้งระดับอำเภอหล่มเก่า และจังหวัดเพชรบูรณ์ ว่าด้วยคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมหล่มเก่า ณ ลานโล่งหน้าอาคารศูนย์บริการนักท่องเที่ยวหล่มเก่า ส่งผลให้คนในชุมชนที่มีความพร้อมและพยายามที่จะสืบทอดและฟื้นฟูวัฒนธรรมหล่มเก่าได้จัดตั้งชมรม “หล่มเก่าบ้านเรา” และจัดตั้งกลุ่มไลน์ (Line) “ปลูกจิตสำนึกรักษ์หล่มเก่า” ซึ่งเป็นกลุ่มพูดคุยที่มีทั้งคนจากภายในชุมชน องค์กรปกครองท้องถิ่น ผู้เชี่ยวชาญในด้านต่างๆ รวมถึงคนจากภายนอกชุมชนที่เป็นที่ปรึกษาและนักวิชาการร่วมกันแสดงความคิดเห็นและเสนอแนะแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนต่อไป โดยสรุปเป็นรายละเอียดได้ดังนี้

1. ลักษณะทางสถาปัตยกรรมอาคารบ้านเรือนในชุมชนตลาดเทศบาลตำบลหล่มเก่าควรปรับปรุงหรือออกแบบให้มีความสอดคล้องกับลักษณะดั้งเดิมให้มากที่สุด ทั้งขนาดและสัดส่วน ควรรักษามิให้เปลี่ยนแปลงองค์ประกอบของสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าให้ถูกต้องตามรูปแบบและลักษณะเฉพาะที่โดดเด่นของอาคารนั้นๆ ควรเพิ่มความมั่นคงแข็งแรงของโครงสร้างอาคารเก่าให้มีความปลอดภัย เพิ่มช่องแสงเพื่อแสงสว่างที่เหมาะสม ปรับปรุงให้มีการระบายอากาศที่ดีและต้องคำนึงถึงการป้องกันอัคคีภัยด้วย ไม่ควรเพิ่มความสูงของแนวอาคารที่มีสภาพเป็นขอบเขต (Edge) ของย่านเก่า ไปตบบังตัวย่านเก่าเพิ่มขึ้น ด้วยการควบคุมความสูงของอาคารให้เท่ากับย่านเก่าทั้งบริเวณ อ้างอิงความสูงจากเรือนแถวไม้ 2 ชั้น ไม่ควรเกิน 8 เมตร และความสูงจากอาคารพาณิชย์ 3 ชั้นของกรมธนารักษ์ ไม่ควรเกิน 15 เมตร แม้แต่การปรับปรุงหรือสร้างใหม่ควรคำนึงถึงบริบทของย่านการค้าเก่าแก่ของหล่มเก่า การจัดภูมิทัศน์ อุปกรณ์ประกอบถนน หรือสิ่งของตกแต่งต่างๆ ควรสะท้อนเอกลักษณ์ของพื้นที่ ใช้วัสดุที่คงทนหรือใกล้เคียงกับโชนสีไม้ภายในย่าน การจัดวางต้องไม่กีดขวางทางเดินเท้าใช้งานได้จริงและมีความปลอดภัย ทางเท้า และถนนด้านหน้าอาคาร ควรได้รับการออกแบบปรับปรุงให้มีการสัญจรที่ดี เชื่อมโยงต่อเนื่องกันทั้งย่าน และเพิ่มสิ่งที่สื่อความหมายถึงเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ความเป็นมาในอดีตของหล่มเก่า ควรใช้โชนสีและวัสดุที่กลมกลืนกับกลุ่มอาคารเหล่านั้น ควรปรับปรุงการเข้าถึงและทางสัญจรของชุมชน เชื่อมโยงกับถนนเลียบบำเพงวัดสระเกศที่มีที่จอดรถยนต์ภายในวัด ซึ่งเป็นวัดที่อยู่ในพื้นที่การศึกษาที่ชาวหล่มเก่าเข้ามาประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและจอตระกูลของกันเป็นประจำทุกวัน และเชื่อมโยงถนนทางเข้าตลาดสดอีกด้านหนึ่งบริเวณโรงเรียนอนุบาลสุภาพพิทยาลัยให้มีทางสัญจรที่สะดวกทั้งยานพาหนะและทางเดินเท้า เพื่อพัฒนาให้เป็นย่านการค้าที่คึกคักสะท้อนมรดกทางวัฒนธรรมของหล่มเก่าอีกครั้งรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอนาคต

2. อาคารศูนย์บริการนักท่องเที่ยวหล่มเก่าเป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็กสองชั้น เดิมทีเป็นอาคารตลาดสดที่มีการทุบและก่อสร้างใหม่ใช้เป็นจุดศูนย์กลางของตลาด ชาวชุมชนสามารถเดินตัดผ่านเข้าไปสู่ตลาดด้านในได้ ควรพัฒนาให้เป็นอาคารศูนย์กลางของตลาดอีกครั้ง เพื่อเป็นจุดเชื่อมต่อส่วนต่างๆ ในตลาดให้เป็นย่านการค้าและกิจกรรมของเมืองตอบสนองการใช้สอยได้อย่างมีประสิทธิภาพตามวัตถุประสงค์และตำแหน่งที่ตั้งของอาคารที่เป็นจุดศูนย์กลางชุมชน ควรออกแบบปรับปรุงองค์ประกอบอาคารโดยใช้โครงสร้างอาคารที่มีอยู่ให้มีรูปแบบกลมกลืนกับบริบทของย่าน ดังเช่น องค์ประกอบของเรือนแถวไม้ ไม่ว่าจะเป็นประตูบานที่เพี้ยนไม้ รูปแบบช่องลมเหนือประตูหน้าต่าง รูปแบบลวดลายลูกกรงราวระเบียงชั้นสอง หรือใช้วัสดุที่คงทนหรือใกล้เคียงกับโชนสีไม้ภายในย่านเป็นส่วนประกอบกับอาคารคอนกรีตที่เป็นสีขาวครีม ไม่ควรเพิ่มความสูงของอาคารไปมากกว่านี้ที่ระดับหลังคาสูง 11 เมตร ควรปรับปรุงให้มีทางเดินทะลุภายในอาคารให้ชาวชุมชนสามารถเดินผ่านเชื่อมต่อกับพื้นที่ตลาดด้านในได้ ควรเพิ่มร้านค้าเพื่อส่งเสริมด้านเศรษฐกิจ และเพิ่มพื้นที่กิจกรรมภายในอาคารเพื่อส่งเสริมด้านสังคมใช้เป็นพื้นที่แลกเปลี่ยนพูดคุยระหว่างคนในและนอกชุมชน เพิ่มพื้นที่ชั้น 2 ให้สามารถใช้งานได้อาจจะเป็นร้านกาแฟขนาดเล็ก ห้องประชุมหรือห้องรับรอง

เชื่อมต่อกันเพื่อพูดคุยกันอย่างเป็นทางการ จัดพื้นที่เพื่อจัดแสดงและขายสินค้า OTOP ของชุมชนหล่มเก่า ควรจัดพื้นที่ลานด้านหน้าอาคารเป็นลานกิจกรรมทางประเพณีและวัฒนธรรมของหล่มเก่าที่สามารถส่งเสริมการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี สู่การเป็นจุดหมายตา (Landmarks) หรือเป็นจุดสนใจในพื้นที่ที่สังเกตเห็นได้ง่ายเอื้อต่อการแวะพักผ่อนและนันทนาการ เพื่อช่วยในการจดจำทิศทางและตำแหน่งของเมืองหล่มเก่า

Figure 6 Participatory activities in Lom Kao Municipal Market Community

Table 2 Renovation model for the Lom Kao Municipal Market areas

Present condition		Renovation model	
1. Architectural characteristics of houses and buildings in Lom Kao Municipal Market Areas			
			
			
2. Tourism Center of Lom Kao Municipal Market Areas			
			
			

6. สรุปผล

จากผลการศึกษาพบว่า ชุมชนตลาดเทศบาลตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นย่านเก่าแก่ที่ยังคงเป็นศูนย์กลางของเมืองหล่มเก่า มีเอกลักษณ์ของตนเองที่สืบทอดผ่านกายภาพของเมืองที่มีอายุมากกว่า 100 ปี และสืบทอดวัฒนธรรมและประเพณีของชาติพันธุ์ชาวไทยหล่มเอาไว้ สิ่งที่ได้รับวิจัยได้และรวบรวมข้อมูลสำคัญที่ชาวหล่มเก่าได้ให้ข้อมูลด้านการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนตลาดเทศบาลตำบลหล่มเก่าไว้ ส่งผลให้เกิดข้อเสนอแนะของแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ ควรจัดให้มีหรือดำเนินการ ดังนี้

1). การจัดทำแผนผังเฉพาะภายในบริเวณพื้นที่ชุมชนตลาดเทศบาลตำบลหล่มเก่า ว่าด้วยลักษณะทางสถาปัตยกรรมของเรือนแถวไม้ในชุมชนที่มีความเป็นเอกลักษณ์และมีจุดเด่นของหล่มเก่า ให้มีการควบคุมการอนุรักษ์และพัฒนาทางด้านสถาปัตยกรรมที่เหมาะสมกับชุมชน เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าเหล่านี้หมดไปจากชุมชน โดยการออกข้อกำหนดให้อาคารที่สร้างใหม่หรือต่อเติม จำกัดความสูงในแนวระดับกลุ่มอาคารเดิม เพื่อไม่ให้เกิดการบดบังอาคารที่มีเอกลักษณ์ และควบคุมการใช้วัสดุและสีของอาคารที่ใกล้เคียงหรือเหมือนกับอาคารเก่า

2). การศึกษารูปแบบสถาปัตยกรรมที่มีเอกลักษณ์ของหล่มเก่าอย่างละเอียด เพื่อนำไปสู่การจัดทำคู่มือในการกำหนดรูปแบบอนุรักษ์ด้านกายภาพและสถาปัตยกรรมในพื้นที่ชุมชนที่ทำการศึกษาดังเช่น รูปด้านหน้าอาคารซึ่งเป็นส่วนสำคัญและเป็นหน้าตาของเมือง จะทำให้สะดวกต่อการควบคุมแนวเส้นขอบฟ้าหรือความสูงของอาคาร สะดวกต่อการปรับปรุงภูมิทัศน์ อาคาร ที่ว่าง ทางเท้าและทางสัญจรภายในชุมชนให้มีความร่มรื่นและสวยงามสอดคล้องกับบริบทชุมชนเก่า ส่งผลต่อการเข้ามาท่องเที่ยวและเดินชมอาคารบ้านเรือนในพื้นที่

3). กิจกรรมส่งเสริมความรู้ด้านวิธีการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและการดูแลอาคาร เพื่อให้เจ้าของหรือผู้อยู่อาศัยและเยาวชนรุ่นใหม่ มีทัศนคติและความเข้าใจโดยใช้การจัดทำเอกสารหรือสิ่งพิมพ์ถึงวิธีการและลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่สำคัญของชุมชนกล่าวถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชน จัดอบรมและอภิปรายผ่านชมรมหรือกลุ่มอนุรักษ์หล่มเก่า สอดแทรกความรู้ให้แก่เยาวชนในการสืบทอดประเพณีและการจัดกิจกรรมภายในชุมชน ดังเช่น ในบทเรียนหนึ่งที่โรงเรียน งานประจำปีต่างๆ งานวันสำคัญทางศาสนาต่างๆ เป็นต้น ส่งผลให้เกิดจิตสำนึกและค่านิยมของชาวหล่มเก่าต่อสิ่งที่มีอยู่ในชุมชนของตนเอง และจัดทำป้ายประจำชุมชนเป็นชื่อชุมชนภาษาไทย และภาษาอังกฤษที่เห็นได้ชัดเจน รวมทั้งประวัติย่อของชุมชน ติดตั้งในตำแหน่งบริเวณที่เหมาะสม โดยออกแบบให้มีสอดคล้องกับบริบทชุมชน ซึ่งจะเป็ข้อมูลเบื้องต้นที่น่าสนใจให้กับนักท่องเที่ยวได้

4). กิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ เพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชนและส่งผลให้เกิดความภาคภูมิใจในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและวัฒนธรรมของคนในชุมชน ดังเช่น การจัดกิจกรรมถนนคนเดินในบริเวณเส้นทางที่มีกลุ่มอาคารเก่าที่มีความโดดเด่น โดยการเลือกในวันเวลาที่เหมาะสมอาจจะเป็น 2 วันต่อเดือน หรือสัปดาห์ละครั้ง โดยให้คนในชุมชนนำเสนอศิลปวัฒนธรรมของชุมชน เช่น อาหาร ดนตรี ศิลปะการแสดง และผลิตภัณฑ์ของชุมชน เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องของกิจกรรมและดึงดูดให้คนเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่เพิ่มมากขึ้น หรือจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ โดยการเชื่อมโยงกับหมู่บ้าน วัดและสถานที่ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์เมืองหล่มเก่า

5). กิจกรรมที่ก่อให้เกิดความตระหนักรู้และเกิดความภาคภูมิใจในอาคารที่อยู่อาศัยของตนเอง อาจมีการยกย่องและให้รางวัลแก่กลุ่มอาคารที่มีการดูแลรักษาอาคารเก่าดั้งเดิมของตนเองไว้ได้ เพื่อเป็นแรงจูงใจในการดูแลรักษาอาคาร โดยจัดตั้งคณะกรรมการทั้งส่วนท้องถิ่นและนักวิชาการร่วมกันตัดสิน และจัดให้มีการประชาสัมพันธ์แก่ประชาชนทั่วไปได้รับรู้ ซึ่งรางวัลที่มอบให้อาจจะเป็นประกาศนียบัตร โล่เกียรติคุณหรือเงินรางวัล หรืออาจจะเป็นรางวัลจากสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระราชทานรางวัลอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมดีเด่นปี พ.ศ. 2560 ประเภทชุมชนกลุ่มเรือนแถวไม้ ของชุมชนตลาดเทศบาลตำบลหล่มเก่า ไปติดตั้งบริเวณกลุ่มอาคารบ้านเรือนนั้นในทุกๆ ปี หมุนเวียนกันไปเพื่อความเป็นสิริมงคลต่อผู้อยู่อาศัย เป็นต้น

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปได้ว่าแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนเก่าต้องพิจารณาจากลักษณะด้านกายภาพของชุมชน ทั้งด้านประวัติศาสตร์ องค์ประกอบของเมือง และลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าของชุมชนที่สะท้อนเอกลักษณ์และยังคงเหลืออยู่ ซึ่งต้องศึกษาไปพร้อมกับคนในชุมชนเพื่อสร้างความตระหนักรู้และสร้างความเป็นเอกภาพในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนของตนเอง ข้อเสนอแนะมีดังนี้

- การสำรวจจะเป็นไปด้วยความสะดวก เกิดบรรยากาศที่ดี และได้ข้อมูลเชิงลึกจากการพูดคุยร่วมกันที่เป็นกันเองกับคนในชุมชน ควรเป็นช่วงเวลาที่ชาวบ้านหรือตัวแทนสะดวกให้หลากหลายกลุ่ม จากนั้นให้แบ่งเป็นกลุ่ม 4 ช่วงเวลา ได้แก่ ช่วงเช้าตรู่ ช่วงสาย ช่วงบ่ายถึงเย็น และช่วงค่ำจะทำให้ได้ข้อมูลที่หลากหลายและละเอียดยิ่งขึ้น
- การจัดประชุมกลุ่มย่อยและเวทีเสวนา ควรเชิญองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นหรือภาคีที่เกี่ยวข้อง เพื่อหาแนวทางการรักษาความสัมพันธ์ที่ดีไว้ และลดช่องว่างหรือการแบ่งระดับทางสังคมเพื่อให้เกิดการสื่อสารมากขึ้น
- การใช้ช่องทางการสื่อสารและประชาสัมพันธ์นอกจากรูปแบบเป็นทางการแบบวงกว้างแล้ว รูปแบบที่ไม่เป็นทางการอย่างช่องทางสังคมออนไลน์ (Social Media) มีประสิทธิภาพค่อนข้างสูง เนื่องจากง่ายต่อการเข้ามาสื่อสารและเชื่อมโยงกับกลุ่มผู้คนในชุมชนได้เป็นอย่างดี
- ควรศึกษากลุ่มผู้อยู่อาศัยดั้งเดิมกับผู้อาศัยใหม่รวมถึงผู้เช่าอาคารและสถานที่ในชุมชนตลาดเทศบาลตำบลหล่มเก่า ในเรื่องความสัมพันธ์กันระหว่างกลุ่มคน ในแง่การตระหนักถึงคุณค่าและการดูแลรักษาร่วมกัน
- เมื่อมีการเสนอแนะกิจกรรมใหม่เข้าไปในพื้นที่ ควรมีการทดลองจัดกิจกรรมต่างๆ แล้วประเมินผลความพึงพอใจของคนในชุมชนและประเมินผลความเป็นไปได้ที่ส่งผลกระทบที่ดีต่อชุมชน เช่น ทดลองสอนประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นให้กับนักเรียน ทดลองจัดถนนคนเดิน ทดลองตั้งป้ายข้อมูลของชุมชน เป็นต้น

อย่างไรก็ตามด้วยระยะเวลาที่มีจำกัดของงานวิจัยชิ้นนี้จึงทำให้ไม่สามารถดำเนินการในการฟื้นฟูปรับปรุงพื้นที่ในชุมชนตลาดเทศบาลตำบลหล่มเก่าตามแนวทางการออกแบบให้เกิดขึ้นเป็นรูปธรรมได้ เนื่องจากการดำเนินการเรื่องนี้ต้องใช้ระยะเวลาและการเห็นชอบของคนในชุมชนผลักดันให้เกิดขึ้นต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- Chukaew, P. (2014). *kānsamrūt læ čhattham thānkhōmūn ‘ākhān thī mī khunkhā khūan kē kām ‘anurak bōriwēn chumchon talāt kao thamūang ‘amphā thamūang čhangwat kāmchana burī*. (In Thai) [Survey and Inventory of Important Buildings Worthy of Preservation in Tha Muang Old Market Community, Tha Muang District, Kanchanaburi Province] *NAJUA: Architecture, Design and Built Environment*, 11, 152-175.
- Khanjanusathiti, P. (2009). *kām ‘anurak mōradok sathāpattayakam læ chumchon*. (In Thai) [The Conservation Architectural Heritage and Community]. Bangkok: Chulalongkorn University Print.
- Khuaphan, W. (2011). *nāothāng kām fūnfū bōriwēn chumchon kao bām sing thā čhangwat yasō thōn*. (In Thai) [Guidelines for the Rehabilitation of Old Communities: Singh-Tha, Yasothon Province]. *JARS: Journal of Architectural/Planning Research and Studies*, 8(2), 69-80.
- Rodjanapradied, R. (2017). *Urban Design Process*. Bangkok: Chulapress.
- SuchaXaya, C. (2009). *Urban Conservation*. Bangkok: Amarin.